

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ”

Петя Константинова Хаджийска

**НЕПРАВОРАЗДАВАТЕЛНИТЕ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА В
НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен

„ ДОКТОР ”

Област на висше образование 3. ”Социални, стопански и правни науки”
професионално направление: 3.6 „Право”
докторска програма:
„Наказателен процес”

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

проф. д-р Иван Сълов

Пловдив
2016

Дисертационният труд е обсъден и допуснат до защита пред научно жури на заседание на катедрата по „Наказателноправни науки ” при Юридически факултет на ПУ „ Паисий Хилендарски ” на 16.05.2016 г.

Авторът е зачислен, като задочен докторант към Катедра „Наказателноправни науки” на Юридически факултет при ПУ „Паисий Хилендарски” .

СЪДЪРЖАНИЕ

<u>I. Обща характеристика на дисертационния труд</u>	<u>5</u>
1. Актуалност на темата. Теоретична и практическа значимост на изследването.....	5
2. Предмет, цел и задачи на изследването	9
3. Методологическа основа на изследването	10
4. Обем и структура на дисертационния труд.....	11
<u>II. Съдържание на дисертационния труд</u>	<u>11</u>
ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОСЪЩЕСТВЯВАНАТА НЕПРАВОРАЗДАВАТЕЛНА СЪДЕБНА ДЕЙНОСТ В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС.....	11
1. Роля на Съда и значимост на съдебното производство в наказателния процес.....	11
2. Съдът – титул на правораздавателната функция.....	13
3. Неправораздавателна съдебна дейност. Същност и характеристика.....	15
ГЛАВА ВТОРА. НЕПРАВОРАЗДАВАТЕЛНА СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОВЕЖДАНИ В РАМКИТЕ НА ДОСЪДЕБНАТА И СЪДЕБНАТА ФАЗИ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС.....	16
1. Съдебни производства по мерките за неотклонение.....	16
2. Съдебни производства по мерките за процесуална принуда.....	16
3. Съдебни производства във връзка с извършване на принудителните действия по разследването.....	17
4. Прекратяване на наказателното производство в досъдебното производство. Съдебен контрол върху прекратяването от прокурора. Съпоставка с прекратяването на наказателното производство в съдебната процесуална фаза.....	18

5.Прекратяване на съдебното производство в съответните стадии на съдебната процесуална фаза.....	18
6.Спиране на наказателното производство.....	20
7.Класификация на неправораздавателните съдебни производства.....	20
ГЛАВА ТРЕТА. НЕПРАВОРАЗДАВАТЕЛНИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОВЕЖДАНИ В ЗАКЛЮЧИТЕЛНИЯ СТАДИЙ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС – „ПРИВЕЖДАНЕ В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ВЛЕЗЛИТЕ В СИЛА СЪДЕБНИ АКТОВЕ“	21
1.Правна характеристика на привеждането в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове – присъди, решения, определения и разпореждания.....	21
2. Разграничение на понятието привеждането в сила на влезлите в сила съдебни актове от сходни правни понятия.....	22
3.Неправораздавателни действия на съда във връзка с привеждане в изпълнение на присъдите, определенията и решенията. Действия по отлагане на изпълнение на наказанието и действия по привеждане в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове.....	22
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	22
III. Научна новост и по-важни приноси на дисертационния труд.....	23
IV. Публикации по темата на дисертационния труд.....	24
НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	24
V. Използвана литература.....	25

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата. Теоретична и практическа значимост на изследването.

Актуалността на темата, която в крайна сметка опира до качеството и бързината на наказателното правосъдие, не се нуждае от специално доказване. Тя произтича не само от очевидните обществени потребности в това отношение, но и от състоянието на научните изследвания към момента.

За съжаление темата за неправораздавателната съдебна дейност остава negliжирана от юридическата мисъл. Като че ли последните години приоритетно внимание се обръща на проблемите на досъдебното производство и неговите органи, на правата на обвиняемия, на транспонирането на различни европейски директиви, но не и на съдебната дейност и в частност на неправораздавателните правомощия на съда в наказателния процес.

Остава абсолютната потребност посочената проблематика да бъде поставена в центъра на едно научно изследване, като бъде анализирана всестранно и с подчертана практическа насоченост. Именно това е целта на представения научен труд.

Съгласно текста на чл. 4 от сега действащата Конституция „Република България е правова държава. Тя се управлява според Конституцията и законите на страната. Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободно развитие на човека и на гражданското общество. Република България участва в изграждането и развитието на Европейския съюз.“ Правовият характер на държавата и признаването на гражданите за носители на основни права и свободи не са просто декларирано пожелание. Напротив, тъкмо това обуславя особена значимост на построението на българския наказателния процес.

Наказателно процесуалната система на Република България претърпя многократни и интензивни законотворчески реформи, в резултат на които се доведе до реструктуриране и преорганизация на наказателно-процесуалната дейност, като се

утвърди идеята за централното място на съдебното производство и ръководната роля на съда, в качеството на главен субект на наказателния процес. Като държава член на европейския съюз Република България е задължена да приведе своето законодателство в съответствие с европейските изисквания и стандарти. Те са част от вътрешното ни право и имат предимство пред онези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат (по аргумент от чл. 5, ал. 4 на Конституцията на Република България). Именно тази необходимост оказва влияние при осъществяване промените в българската наказателно процесуална система, с което положително се отбелязва сближаването на наказателно процесуалните системи на отделните държави членки на Европейския съюз.

Законодателната концепция за утвърждаване и определяне процесуалното положение на съда, като държавен орган, който заема основна роля в целия наказателен процес се провежда със сега действащия наказателно-процесуален закон, посредством установената и допусната намеса на съда в подготвителната, предсъдебна процесуална фаза. Вярно е, че в съдебното производство, съдът е процесуалният ръководител и там именно той правораздава, но в качеството на главен субект на процеса нему са предоставени правомощия и в досъдебното производство, израз на контролно – охранителна съдебна дейност (чл. 27, ал. 2 НПК). В хода на досъдебната фаза, във връзка с осъществяването на наказателната отговорност и реализирането на наказателната репресия срещу престъпните прояви на лицата, се ограничават основни човешки права, гарантирани от конституцията и многобройните международните актове (Европейската конвенция за защита правата на човека, Международният пакт за граждански и политически права, Всеобщата декларация за правата на човека). Такива права са: правото на лична свобода и сигурност, правото на неприкосновеност на личния живот и жилището, правото на свободно упражняване на професия, правото на свобода и тайна на кореспонденцията, включително и правото на справедлив съдебен процес, прокламиран в чл. 6 ЕКЗПЧ. За да се осигури тяхната защита от неоснователно ограничаване се налага необходимостта от осъществяване на контрол от страна на един независим и непристрастен съдебен орган, който е изведен от системата на органите на досъдебното производство – съдът.

Наказателно-процесуалната дейност провеждана в съответните фази на наказателния процес е насочена към постигане на конкретно обособена задача, чиято

специфика от една страна определя досъдебното и съдебното производство с известна самостоятелност, а от друга разкрива подготвителния характер на предсъдебната процесуална фаза и едновременно с това съдебното производство се илюстрира като главно производство в наказателния процес.

Липсата на яснота и на правилно разбиране на същността на осъществяваната съдебна дейност в основните процесуални фази е тясно свързано с актуалния проблем - за характера на съответните съдебни производства, с оглед проявите форми на извършваната в тях съдебна дейност. Поражда се необходимост от търсенето и най-вече оказването на ясни разграничителни критерии за изясняване на вида съдебна дейност, реализирана в съответните фази на наказателния процес. Това от своя страна способства за определяне вида и характера на съответните съдебни производства, провеждани в рамките на наказателния процес. Доброто познаване на тяхната същност е необходимо за очертаването на един специфичен кръг от правни институти и норми, които могат да намерят прилагане във вътрешноправната наказателнопроцесуална уредба, което налага да се ползват със специално внимание.

Настоящата дисертация представлява първото цялостно изследване на основните форми на съдебна дейност и вида на съдебните производства провеждани в рамките на наказателния процес.

На досъдебното производство, намесата на съда е необходима, за да се предотврати неправомерно ограничаване на права и законни интереси на гражданите, гарантирани от Конституцията. Правомощията на органите на досъдебното производство във връзка с налагането на принудителните мерки могат да се осъществяват само със санкцията на съда. Именно с тази санкция се цели да не се допуснат процесуални нарушения на досъдебната процесуална фаза, които могат да бъдат основание за атакуване на постановените въз основа на тях процесуални актове. Единствено на съда е възложено да се произнася по въпросите свързани с ограничаване на конституционни права и свободи на гражданите и да упражнява контрол върху действията и актовете на органите на досъдебното производство, постановени в досъдебната фаза. Именно тази съдебна дейност определяме като неправораздавателната съдебна дейност. Тя подготвя и обезпечава законосъобразното и обосновано реализиране на правораздавателната функция. Предназначението ѝ се свързва с осигуряването на най-благоприятни условия за

съдебния орган да осъществи правилно и законосъобразно своята правораздавателна дейност по посока постановяване на окончателния съдебен акт, с който ще се реши поставения пред него правен спор.

Следва да се има предвид, че не всякога осъществяваните, както в досъдебната, така и в съдебната фази на наказателния процес, съдебни процедури представляват правораздавателна по своя характер дейност. Така подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание, привеждането в изпълнение на влезли в сила присъди, решения, определения и разпореждане на съда са съдебни правомощия, които не са израз на правораздавателна функция. В тези иначе неправораздавателни съдебни производства се извършва контролно - охранителна по своето естество процесуална дейност.

Въз основа на казаното бихме могли да определим, че когато съдът не упражнява правораздавателна функция извършва подготвителни процедури за правилната организация и провеждане на наказателното производство. Затова и производствата, в които се извършват подготвителна дейност за решаване на делото по същество са неправораздавателни. Посредством тях се обезпечава законосъобразното провеждане на правораздавателното производство. Подобрява се и осъществяваната дейност на органите на досъдебното производство в подготвителната фаза на процеса. Предоставят се гаранции и защита на правата и законните интереси на обвиняемите, на пострадалите лица и ощетените юридически лица от престъпното деяние, без правораздавателният орган да се произнася по съществуващото на делото.

Наказателно-процесуалната система предвижда упражняването на пряк съдебен контрол в хода на досъдебното разследване. Този контрол се осъществява върху дейността на органите на досъдебното производство и се провежда във връзка със съдебното разглеждане и решаване на делото. Той допринася за усъвършенстване дейността на досъдебните органи при допуснати съществени процесуални нарушения. Създава условия, които позволяват да се осигури нормалното протичане и приключване на съдебното разглеждане и решаване на делото с правилен, законосъобразен, обоснован и справедлив съдебен акт. Предоставянето на контролни функции на съда при извършване на предварителното разследване е ефикасно средство за защита правата на лицата. В духа на съвременното, демократично общество, европейските държави, осигуряват достъпа до съд

в подготвителната фаза по делата за престъпления от общ характер, като се гарантира справедлив съдебен процес, какъвто е смисъла на чл. 6 от ЕКЗПЧ.

2. Предмет, цел и задачи на изследването.

Предмет на изследването са основните форми и вида на процесуалната съдебна дейност и характера на съдебните производства провеждани по наказателни дела.

Цел на изследването е цялостният им анализ – като правна уредба и тактика на тяхното използване.

За постигане на посочената цел изследването си поставя и следните няколко задачи:

- Настоящото изследване има за своя приоритетна задача теоретичен анализ на същността и характера на осъществяваната неправораздавателна (контролно-охранителна) съдебна дейност в съответните фази на наказателния процес - досъдебна и съдебна. Неправораздавателната съдебна дейност подготвя реализирането на правораздавателната функция в производството по наказателни дела.

- В тази насока се поставя акцент върху необходимостта от ясни разграничителни критерии, посредством които осъществяваната от съда наказателно процесуална дейност се дефинира като неправораздавателна съдебна дейност. Реформите на наказателно процесуалната система си поставя за цел осигуряването на пълноценна защита на конституционно гарантирани права и свободи на гражданите. Съгласно сега действащия наказателно процесуален закон на съда са предоставени правомощия, посредством които правораздавателният орган осъществява съдебен контрол върху посегателствата над основните права и свободи на гражданите в досъдебното производство. В тази връзка мерките за неотклонение, мерките за процесуална принуда, както и принудителните действия за събиране и проверка на доказателства в досъдебното производство се упражняват при пълен и пряк съдебен контрол.

- Обръща се особено внимание на отделните съдебни производства провеждани в рамките на наказателния процес, в които се реализира контролно-охранителна, неправораздавателна съдебна дейност. По специално на структурата и необходимостта от тези производства, както в досъдебната, така и в съдебната процесуална фаза.

- Съпоставят се заключителните актове, в които се материализира съответно правораздавателната и неправораздавателната съдебна дейност осъществявана в рамките на наказателния процес.

- Разглеждат се практически въпроси и проблеми, възникващи в досъдебната и съдебната фаза на наказателния процес в Република България. Теоретичните идеи са конкретизирани и обогатени чрез стандартите за справедлив съдебен процес - закрепени в чл.6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС), изяснени и доразвити в прецедентната практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

- С подчертано внимание се насочва погледа и към трите фундаментални изисквания, произтичащи от чл.6 на КЗПЧОС и от практиката на ЕСПЧ - за независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона; с принципа за „равенство на оръжията” и за осигуряване в националното наказателно производство на правото на състезателен съдебен процес.

3. Методологическа основа на изследването.

В изследването са използвани диалектическият метод в съчетание с индуктивния и дедуктивния методи на анализ на законовата уредба, както и на съдебната практика в Р. България и Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ). При тълкуването на приложимите правни норми се прилагат в съвкупност всички познати способности. Историческият и сравнителният методи способстват за изясняване на всяка от формите на процесуалната съдебна дейност провеждана по наказателни дела, нейното проявление и развитие в съответните фази и стадий на наказателния процес. Прилагането на критико-аналитичния метод дава добра възможност да се открият слабите места в правната уредба на отделните форми и да се предложат идеи за нейното усъвършенстване. Така, в своята цялост, дисертацията по поставената тема представлява едно комплексно научно изследване, което обхваща законодателството, съдебната практика и наличните статистически данни, въз основа на които са направени изводи за неговото състояние в момента и препоръки за подобряването му.

4. Обем и структура на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 311 страници. Структурата на дисертационния труд обхваща увод, три глави, заключение. В края е приложен списък на използваната литература. Приложена е и декларация за оригиналност. Изложението във всяка глава е структурирано в точки и подточки.

II. Съдържание на дисертационния труд.

1. Първата глава е посветена на изясняване същностната характеристика и предназначението на неправораздавателната съдебна дейност, посредством основните белези на правораздаването и правораздавателния орган.

В първата точка на главата се разглежда ролята на съда и значимостта на съдебното производство в наказателния процес.

С оглед осъществяването на задачите, стоящите пред наказателния процес, наказателно-процесуалната дейност се изгражда върху система от основни ръководни начала на наказателно процесуалното право. Това са основните процесуални принципи, въз основа на които се определя структурата на наказателния процес и организацията на провежданите наказателно процесуалните действия, чрез които се реализира задачата на всеки отделен етапи на процесуалните фази и в крайна сметка на наказателния процес като цяло¹. Изпълнението на общата за наказателния процес задача се обуславя и от изпълнението на специфичните задачи на отделните процесуални фази.

В резултат на извършените реформите за хармонизирането на българското законодателство с европейските стандарти и изисквания, през последните години се възприеха нови идеи и концепции в наказателно-процесуалната система. С това се постигна сближаване със законодателствата на съвременните европейски държави във връзка с организацията и структурата на българския наказателен процес.

Новата концепция – за централното място на съдебното производство и основната роля на съда в наказателния процес - възприе българският законодател с приемането на действащия наказателно-процесуален закон². Тази идея е нормативно изведена и закрепен

¹ Вж. по-подробно **Павлов, Стефан**. Наказателен процес на ..., с. 61 - 70.

² Вж. по-подробно **Трендафилова, Е.** Промените в НПК от 1999 г.: теоретически положения, законодателни решения, тенденции. С., Сиела, 2000, с. 11- 16.

в разпоредбата на чл. 7 НПК на Глава втора озаглавена „Основни принципи“. Именно въз основа на това ръководно процесуално положение се структурира наказателното производство по дела от общ характер, по начин, по който поставя двете процесуални фази в съотношение на подготвителна и централна фаза. В текста на сочената норма се казва: „съдебното производство заема централно място в наказателния процес. Досъдебното производство има подготвителен характер“. Законодателно асимилираният основен принцип преорганизира осъществяваната дейност в наказателното производство от общ характер като пренесе тежестта за подготовка и по-нататъшно развитие на наказателния процес върху досъдебното производство. Провеждането на тази първа и задължителна процесуална фаза има за своя задача да „отвори вратите“ на съдебното производство, в което ще се разгледа и реши наказателното дело „по същество“, а съдът ще реализира своята правораздавателна функция.

Наказателният процес се осъществява основно в съдебната фаза, затова и съдебното производство придобива значение на „главен процес“³. Най-съществените по делото въпроси (главните) - за вината и отговорността на обвиненото лице получават своето разрешение в съдебното производство, поради което то се характеризира като „главно производство“, а съдът – главен субект на наказателния процес⁴.

Предвиденото участие на съда в предсъдебното производство илюстрира водещата роля на съда в целия наказателен процес, като разкрива характера на предоставените му правомощия, израз на контролно – охранителна съдебна дейност. В зависимост от насоката и предмета на тази дейност, по своята правна същност, тя не е проява на правораздавателна съдебна функция. Поради това и съответните съдебни производства, в които се реализира допуснатата съдебна намеса в подготвителната процесуална фаза се определят като неправораздавателни съдебни производства. В тези производства съдът като независим държавен орган упражнява проверка за законосъобразност върху досъдебната фаза. Дейността на съда по отношение мерките за неотклонение, принудителните способности за доказване, включително действията и актовете на прокурора

³ Манев, Н. Цит. съч., с. 105.

⁴ Чинова, М. Досъдебното производство по НПК. Теория и практика., Сиела, 2013, с. 34. По-подробно – Сълов, Ив. Съдът – разследващ орган, обвинител или арбитър в наказателното производство. Теоретичен анализ на „новата философия“ на наказателния процес. С., 2002 г.

при спиране или прекратяване на наказателното производство представлява съдебен контрол върху досъдебната фаза.

Във втората точка внимание се насочва към изясняване същностната характеристика и предназначението на правораздавателната съдебна дейност, като се посочват основните белези на правораздаването и правораздавателния орган.

Основен принцип присъщ на всяка правова държава, каквато е и Република България е „разделението на властта“. Нито една от трите власти не заема господстващо положение. Легислативата (законодателната власт), Екзекутивата (изпълнителната власт) и Юдикативата (съдебната власт), като функции на единна държавна власт са равнопоставени по-между си.

Най-самостоятелната в триадата на разклонената държавна власт е „Юдикативата“ - съдебната власт. Нейната задача е да решава правните спорове и да „раздава право“ съгласно действащите в страната закони⁵.

Всяка власт има своя титуляр, упражнявайки единствена функция. Титул на правораздавателната функция е съдът. Само този орган на държавна власт правораздава според императивния текст на чл. 119 от Конституцията. В доразвитие на тази конституционна норма е и разпоредбата на чл. 6 НПК, според която: „правораздаването по наказателни дела се осъществява само от съдилищата, установени с Конституцията на Република България. Извънредни съдилища за разглеждане на наказателни дела не се допускат“.

Правораздаването е преди всичко право, принадлежащо само на съда и същевременно негово задължение. Когато законът предоставя право на съда, в наказателното или друго производство, да извърши определена дейност, в същото време той му възлага и задължение да я осъществи всякога, когато са налице предвидените в закона условия. Затова правораздавателният орган е ангажиран със задължението да реализира правомощията си, когато това е необходимо, за да изпълни поставените пред него задачи. Този извод се потвърждава от текста на чл. 117, ал. 1 от Конституцията, съгласно който: „Съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата“. Законодателят се ръководи от възприетия от него основен принцип на правовата държава, че пътят към съда трябва да бъде винаги отворен,

⁵ Друмев, Е. Конституционно право. Трето допълнително и преработено издание. С., Сиела, 2008, с. 577.

поради което е недопустим отказ от правосъдие, съгласно разпоредбата на чл. 7, ал. 2 ЗСВ, която постановява, че „гражданите и юридическите лица имат право на съдебна защита, която не може да им бъде отказана”.

Първостепенен източник на правораздаването като право е Конституцията и затова, то е конституционно гарантирано право. Но на правораздавателния орган не му е предоставена възможност да прояви самоинициатива във връзка с изпълнението на правораздавателното си правомощие. Правилото е важно не само за наказателното правораздаване, а също и за гражданското и административното. Поради това съдът винаги трябва да бъде надлежно сезиран чрез съответното процесуално средство.

Съдът правораздава когато решава спорове по същество, постановявайки правораздавателен акт, в резултат на осъществяване на правораздавателната му функция. Равно отдалечен от страните в спора, правораздавателният орган, като арбитър притежава компетентността да реши кому принадлежи спорното право. Конституцията и законите на страната не оправомощават други държавни органи или структури да извършват правораздавателната функция по наказателни дела.

В наказателното производство правораздавателната дейност се осъществява по посока решаване на въпросите касаещи виновността и отговорността за конкретно извършено престъпление с постановяване на присъдата, като окончателен правораздавателен акт.

В своя труд „Въпроси на административния процес” К. Лазаров определя общо шест основни елемента на правораздаването⁶.

Първо - правораздаването е дейност (функция) по разрешаване на правен спор.

Второ - спорът не се повдига служебно от правораздавателния орган, а от друг правен субект чрез съответно сезиране.

Трето - разглеждането на спора става с участието на страните, при провеждане на състезателно производство.

Четвърто - решаващият орган не е страна по спора, той е субект на спорното правоотношение.

Пето- правораздавателният орган решава спора самостоятелно и независимо.

Шесто- актът, с който се разрешава спора, има сила на присъдено нещо.

⁶ Лазаров, К. Въпроси на административния процес, С., 1978, с. 33.

Само в съвкупност на тези елементи се проявява в своята същност правораздавателната функция и правораздавателния характер на съдебното производство, в което се реализира съответната съдебна дейност.

Пренесени на плоскостта на наказателното правораздаване тези принципи имат специфично проявление. Предложените шест елемента на правораздаването, в тяхната съвкупност, са приложени като разграничителен критерий за определяне същността на осъществяваната съдебна дейност в основните процесуални фази и характеризиране на съответните съдебни производства, според проявните форми на извършваната в тях съдебна дейност.

Най – важният и съществен признак на правораздаването е „силата на присъдено нещо” или още материалната законна сила, с която се ползва постановеният съдебен акт. Силата на пресъдено нещо (*res judicata*), въплътена в процесуалния акт се проявява в неговията стабилитет и задължителност. Това означава, че не може да възниква за в бъдеще, между същите страни, спор със същия предмет. Тя придава качество на стабилност и неотменимост на съдебния акт. Сила на присъдено нещо означава още „определеност и безспорност“⁷. Това правило се потвърждава и от класическия за наказателно процесуалното право принцип - „*non bis in idem*“ - два пъти за едно и също деяние не може да бъде осъждано едно и също лице. Със сила на присъдено нещо се ползва само правораздавателният акт.

В третата точка се прави обобщение на правораздавателната съдебна дейност, въз основа на което се дава дефиниция на неправораздавателната съдебна дейност, като се определя нейната правна същност и характеристика. Обръща се внимание на съответните производства, в които се реализира тази съдебна дейност.

При упражняване на предоставените му правомощия, в рамките на досъдебното производство, съдът не осъществява правораздавателна функция. Съдебната дейност провеждана в тази фаза на процеса се определя предимно като контролно-охранителна дейност. Така е защото в съответните съдебни производства, в които се решават определени въпроси по наказателното дело, се развиват при отсъствие поне на един от правораздавателните признаци. Дори когато съдът е сезиран надлежно, като самостоятелен и независим орган, без да е страна по спора, за решаване на конкретен

⁷ Сталев, Ж. Българско гражданско процесуално право., С., 1959, с. 302.

правен спор за наказателното производство, то поставеният съдебен акт не се ползва със сила на присъдено нещо. В подготвителната фаза на процеса не се решават въпросите за виновността и отговорността по отношение на обвинените лица.

Затова и осъществяваната съдебна дейност в съдебните заседания на първата, въззивната и касационната инстанции, е предимно правораздавателна, макар и не винаги. Такива са определени хипотези, в които съдът връща делото на прокурора или на първоинстанционния съд при допуснати процесуални нарушения, а също и когато касационният съд дава указания на първата инстанция за прилагане на закона, когато върне делото в този стадий на съдебната фаза. Тези въпроси са засегнати и обсъдени на съответното систематично място.

2. Във втората глава на дисертационния труд се разглеждат неправораздавателните съдебни производства, провеждани в рамките на досъдебната и съдебната фази на наказателния процес. Тези производства са: производства по мерките за неотклонение; съдебни производства по мерките за процесуална принуда; съдебни производства във връзка с извършване на принудителните действия по разследването; съдебен контрол върху прекратяването на наказателното производство от прокурора. Прави се съпоставка с прекратяването на наказателното производство в съдебната процесуална фаза и прекратяване на съдебното производство в съответните стадии на съдебната процесуална фаза; спиране на наказателното производство.

В първата точка се съдържа цялостен анализ, като се обосновава неправораздавателният характер на съдебните производства във връзка законоустановените мерки за неотклонение; предпоставките и редът за налагането им, компетентният орган, който може да ги постанови, както и процедурата за тяхното обжалване.

Във втората точка се разглеждат съдебни производства по мерките за процесуална принуда. При налагане на мерки по принуда съдът упражнява по-често превантивен (разрешителен) съдебен контрол, а ако принудата се взема от орган на досъдебното производство то тогава съдът осъществява последващ контрол. Понастоящем в предсъдебното производство, единствено мярката „забрана за напускане пределите на страната“ се налага не от съда, а от прокурора. Мерките за неотклонение, така и уредените

в раздел II (чл. 67-73) на Глава VII НПК мерки за процесуална принуда могат да се налагат само по отношение на обвиняемия. Законодателната идея личи от систематичното им разположение, включвайки ги в Раздел II на Глава VII на НПК, озаглавена „Обвиняем“. Мерките за процесуална принуда са: забрана на обвиняемия да доближава и осъществява контакт по каквито и да било начини и средства с пострадалия по чл. 67 НПК; забрана за напускане пределите на Република България по чл. 68 НПК; отстраняване на обвиняемия от длъжност по чл. 69 НПК; настаняване за изследване в психиатрично заведение на обвиняемия по чл. 70 НПК; мерките за обезпечаване на гражданския иск, глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата и разноските по делото по чл. 72 – чл. 73а НПК.

В третата точка се разглеждат съдебните производства във връзка с извършване на принудителните действия по разследването. При допускането и употребата на някои от способите на доказване във връзка с извършване на действията по разследване е възможно да бъдат засегнати конституционно гарантирани права на гражданите спрямо, които те се използват. Отчитайки приоритетно обществения интерес, законодателят разрешава интервенция в правата на гражданите. Въпреки че се допуска употреба на принуда при използването на някои от доказателствените способности, те са отделени систематически от мерките за процесуална принуда. За разлика от последните, които се налагат единствено и само спрямо обвиняемия, то принудителните способности на доказване, могат да ограничават правата не само на обвиняемия, а и на други граждани, срещу които се допуска тяхната употреба.

Процесуалният закон изрично предвижда, че принудителните способности на доказване са тези, които се извършват въпреки несъгласието на лицето, по отношение на което те се допускат и използват. Това са способите - претърсване, изземване, обиск, освидетелстване и вземането на образци за сравнително изследване.

Съгласно европейските стандарти и наложени изисквания принудителните способности на доказване, при липса на съгласие от страна на лицето, спрямо което се употребяват, винаги се извършват с разрешението на съдия или с последващо одобряване на протокола от извършеното, в случай на неотложност действие. Съдебният контрол осъществяван в

хода на досъдебното разследване е предвиден, с оглед необходимостта да се гарантира защитата срещу ограничаването на основни права и свободи на гражданите, каквито са правото на неприкосновеност на личността и жилището (чл. 33 КРБ и чл. 8 ЕКЗПЧ); тайната на кореспонденцията (чл. 34 КРБ и чл. 8 ЕКЗПЧ) и др. Съдебен контрол съществува и по отношение на използването на специални разузнавателни средства. Разрешение за употребата им се дава предварително от председателя на съответния окръжен съд или от изрично оправомощен от него заместник-председател (чл. 174, ал. 1 НПК). Контролна съдебна дейност в досъдебното производство се осъществява също и върху постановлението на прокурора, с което той отказва да върне веществените доказателства отнети от правоимащите лица. В хода на досъдебното разследване е предвидена съдебна намеса и при провеждане на разпит по реда на чл. 222 и 223 НПК на обвиняемия и свидетеля пред съдия (съдебен разпит).

В четвърта точка се анализира прекратяването на наказателното производство в досъдебното производство. Съдебният контрол върху прекратяването от прокурора. Прави се съпоставка с прекратяването на наказателното производство в съдебната процесуална фаза. Разглежда се съвкупността от правните норми, които регламентират основанията и реда, компетентния орган, надлежния акт, както и процедурата за обжалване на действията имащи за последица невъзможност за по-нататъшно развитие на процеса.

В петата точка е обърнато внимание на основанията, реда, компетентният орган, надлежния акт, предпоставките за обжалване и на последиците от прекратяването на съдебното производство в съответните стадии на съдебната процесуална фаза.

Съдебното производство може да се прекрати единствено и само когато развитието на наказателния процес е преминало на плоскостта на съдебната процесуална фаза. Компетентният орган, който може да прекрати съдебното производство е съответният съд, пред който делото е висящо. При допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, правораздавателният орган връща делото за ново разглеждане на прокурора или на първата, респективно втората съдебна инстанция, при запазване висящността на наказателния процес. За връщане на делото е необходимо процесуалните нарушения да са допуснати при предходно осъществявана процесуална дейност в съответния стадии на наказателното производство. Освен това процесуалните нарушения трябва да са довели до

ограничаване на процесуалните права на пострадалия или неговия наследник, както и на обвиняемия и неговия защитник, но които нарушения са от категорията на отстранимите. В противен случай връщането е безпредметно. Делото може да се връща на прокурора от съдията-докладчик, от първоинстанционния съд и от въззивната инстанция, но никога от касационния съд. Така втората инстанция връща делото на прокурора или на първоинстанционния съд, а касационния съд може да върне за ново разглеждане делото само на първата и на втората инстанция. На обжалване и протестиране подлежат единствено действията на съдията-докладчик и на съответния първоинстанционен съд, при прекратяване на съдебното производство и връщането на делото за ново разглеждане. Реда за това е предвиден в Глава двадесет и втора НПК, съгласно чл. 249, ал. 3 НПК и чл. 288, ал. 2 НПК. Когато въззивната инстанция или касационната връща делото за ново разглеждане не се предвижда съдебен контрол. Този законодателен подход, най-вероятно се дължи на ограничения брой пъти на възможност за връщане на делото от тези контролни съдебни инстанции.

Освен това, *de lege ferenda*, следва да се ограничи възможността за многократното връщане на делото от първата инстанция за ново разглеждане на досъдебното производство. Този законодателен подход може да реши въпроса за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съобразно европейските изисквания и да доведе до процесуална икономия. В тази връзка, смятам също, че за прецизност и следвайки разума на закона е правилно в текста на чл. 335, ал. 3 НПК да се посочи изрично, че въззивният съд, не може да връща при повторно констатирани процесуални нарушения делото за ново разглеждане не само на първата инстанция, но и на прокурора. Не зависимо, че на практика не възниква спор по този въпрос.

Когато съдът връща делото и с това си действие прекратява съдебното производство, не реализира правораздавателна дейност. Това важи както за първата, така и за втората, а също и за касационната съдебни инстанции. Правораздавателният орган се разпорежда с делото и хода на наказателния процес, но не се произнася по същество - за вината и отговорността на обвиненото лице. Достатъчно е само да констатира отстранимо съществено процесуално нарушение, за да върне делото, за продължаване на наказателно-процесуалната дейност, от съответния стадий, в който е допуснато нарушението, за да се отстрани то.

В шеста точка се разглеждат основанията, реда, компетентният орган, надлежният акт и процедурата по обжалване предвидени за спиране на наказателното производство.

При осъществяване на правомощията във връзка спиране на производството в съответните съдебни инстанции, не се реализира правораздавателна съдебна дейност. Спирането винаги има временен характер и акта, с които производството се спира никога не се ползва с материална законна сила.

В седма точка е направено предложение за класификация на неправораздавателните съдебни производства.

Въз основа на съответни критерии за групиране на неправораздавателните съдебни производства, може да се направи систематизация, с оглед на която се формират обособени групи, в които попадат производства, предмет на обсъждането.

В зависимост от фазите на наказателния процес, в които се осъществява неправораздавателната съдебната дейност различаваме: неправораздавателни производства провеждани в досъдебната фаза и неправораздавателни производства извършвани в съдебната фаза на процеса.

Според състава на съда, които заседава в неправораздавателното съдебно производство, наказателно процесуалния закон предвижда: неправораздавателни производства, в които съдът заседава еднолично и неправораздавателни производства, в които съдът заседава в колегиум.

С оглед процесуалния ред предвиден за провеждане на неправораздавателните съдебни производства различаваме: такива които се разглеждат в открито съдебно заседание, с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник и неправораздавателни производства, в които съдът се произнася в закрито, непублично съдебно заседание, като не се предвижда достъп на гражданите в него.

Съобразно предмета на съдебната дейност осъществявана в неправораздавателните производства: неправораздавателни съдебни производства, в които съдът осъществява предварителен (разрешителен), последващ и текущ съдебен контрол.

В зависимост от предвидения съдебен контрол неправораздавателните производства могат да се обособят, като такива в които се осъществява едностепенен съдебен контрол, тъй като съдебния акт, с които приключва съответното производство не подлежи на последващо съдебно обжалване. В някои неправораздавателни производства,

се постановява съдебен акт, който подлежи на протестиране и обжалване пред по-горен по степен съд, като е установен двустепенен съдебен контрол.

С оглед необходимостта от конституиране на защитник в неправораздавателните съдебни производства различаваме: неправораздавателни производства, в които участието на защитник е абсолютно задължително и такива, в които неговото участие не е задължително.

В зависимост от предвиденото участие на страните може да обособим неправораздавателните производства, които се развиват с участието на страни и производства, в които съдът се произнася в закрито еднолично заседание.

3. В трета глава се анализира осъществяваната съдебна дейност в заключителния стадий на наказателния процес „Привеждане в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове“. Разглеждат се също и неправораздавателните производства в този последен стадий на процеса.

В първата точка се съдържа правната характеристика на привеждането в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове – присъди, решения, определения и разпореждания.

Съдържанието на този стадий може да се заключи в постановяването на индивидуален акт на правоприлагане, в който са отразени процесуалните действия на съда по привеждане на влезлите в сила съдебни актове и разрешаване на въпроси, които възникват в хода на реализирането на съответния съдебен акт – присъда, решение или определение.

В този стадий се осъществява също и контрол за правилно и своевременно изпълнение на присъдата, решението и определението. Освен това в неговото съдържание се включват и непосредствените действия по изпълнение на присъдата и отделни решения по привеждане ѝ в изпълнение. Най-общо тук се включват контролни правомощия, отделни действия и решения, насочени към непосредствено изпълнение на влезлите в сила актове, включително и при постановена оправдателна присъда.

Тази дейност е съставна част от наказателния процес, с осъществяването на която завършва същия и е задължителна по всяко наказателно дело. Тя е правно регламентирана от процесуалния закон, дейност, изцяло организирана върху единството на основните

наказателно-процесуални принципи и подчинена на общата за наказателния процес задача.

Във втората точка се прави разграничение на понятието привеждането в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове от сходни правни понятия. Правилното разбиране на същностната характеристиката на съдебната дейност осъществявана в този последен в съдебната фаза на наказателния процес стадий и отграниченията на тази дейност от дейността, която се осъществява от други държавни органи във връзка с привеждане в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове налага анализ и изясняване на някои понятия, използвани в теорията и практиката в тази връзка. Това са понятията „привеждане в изпълнение на влезли в сила съдебни актове“, „влезлите в сила присъди“ и „изпълнение на наказанието“.

Тук е мястото да отбележа, че за да е налице един справедлив съдебен процес по смисъла на чл. 6 ЕКЗПЧ е необходимо не само да е постановен съдебен акт, но и същият да бъде изпълнен правилно и законосъобразно. В противен случай няма да се изпълни задачата на наказателния процес, а доверието на обществото в съдебната власт още повече не се оправдава. Това е една от причините, поради която видимо се забелязва невъздържание на гражданите от престъпни прояви, без страх от изпълнение на наложената от държавата санкция. Само при едно пълно и законосъобразно привеждане на влезлия в сила съдебен акт ще може да говорим за проведен и приключил справедлив съдебен процес по смисъла на ЕКЗПЧ.

В третата точка се разглеждат конкретно неправораздавателните действия на съда във връзка с привеждане в изпълнение на присъдите, определенията и решенията. Действия по отлагане на изпълнение на наказанието и действия по привеждане в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове.

5. В заключението се представя целта и задачите на изследване и анализиране, които си поставя настоящият дисертационният труд. А именно неправораздавателната съдебна дейност, осъществявана в досъдебното производство на наказателния процес от общ характер. Въз основа на задълбочен преглед, както на вътрешната, а също и на международната нормативна уредба и практиката на българските съдилища и на Европейския съд по правата на човека, са направени основни теоретични изводи и

предложения за разрешаване на практически въпроси и проблеми, възникващи в досъдебната и съдебната фази на наказателния процес в Република България.

III. Научна новост и по-важни приноси на дисертационния труд.

Първоначалният преглед на библиографията показва, че настоящата дисертация е насочена към цялостното изследване на основните форми на съдебна дейност и вида на съдебните производства провеждани в рамките на наказателния процес. Поради това всички изводи и препоръки, до които дисертацията е довела, биха могли да се представят като научни приноси. Новостите и приносите на дисертационния труд са представени като резултат от успешното решаване на поставените задачи, посочени в настоящия автореферат. Все пак заслужава да се изтъкнат изрично следните по-важни положителни резултати: дадена е цялостна характеристика на осъществяваната в досъдебната и съдебната фази на наказателния процес неправораздавателна съдебна дейност. Изведени са и са изяснени онези общи и специални принципи, въз основа на които се изгражда и осъществява наказателнопроцесуалната дейност. Направено е разграничение между правораздавателната и неправораздавателната съдебна дейност осъществявана, както в процесуалните фази, така и в отделните стадий на наказателен процес. Във връзка с това се изследват и съответните съдебни производства, провеждани в рамките на целия наказателен процес, в които се реализира процесуалната дейност осъществявана от съда. Разкрива се тяхната правна същност и предназначение. Разяснени са предпоставките и реда за допускане на съдебната намеса в хода на досъдебното производство. Посочват се ясни разграничителни критерии за определяне вида и характера на съдебните производства, с оглед проявните форми на съдебната наказателнопроцесуална дейност. Предложени са нововъведения, които биха способствали за процесуална бързина и икономия при разглеждане и решаване на наказателните дела. Разкрити са особеностите, предпоставките и реда за провеждане на неправораздавателните съдебни производства в рамките на наказателния процес. Тяхната необходимост и значението им за правилното и законосъобразно приключване на наказателните дела. Отдава се значимо внимание на последния стадий на наказателния процес – „привеждането в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове“, като се определят неправораздавателните действия, извършвани в заключителния стадий на съдебното производство. Те могат да бъдат класифицирани в

следните три групи според въпросите, които се решават: 1.действия на съда във връзка с привеждане в изпълнение на присъдите, определенията и решенията. 2.действия по отлагане на изпълнение на наказанието и 3.действия по привеждане в изпълнение на влезлите в сила съдебни актове.

Не на последно място, в дисертационния труд са включени и предложения de lege ferenda за законодателни промени, но и други мерки, включително организационни и обучителни. От своя страна направените изводи и препоръки ще бъдат от полза на законодателя, на органите на съдебната власт, на Националния институт по правосъдие, който провежда първоначалното и последващо обучение на магистратите.

IV. Публикации по темата на дисертационния труд

А. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА:

1. Мерки за процесуална принуда, постановявани от съда на досъдебната фаза. Задържане под стража. – „Научни трудове на Институт за държавата и правото, том XIII, С., 2015.
2. Достъпът до съд на досъдебната фаза на наказателния процес - необходимост и значение - Участие в семинар към Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ - Юридически факултет, катедра "Международно и сравнително право" -11 април 2016г.
3. Неправораздавателен съдебен контрол върху наказателнопроцесуална принуда в досъдебните производства – сп. „Правна мисъл”, книжка 2 за 2016 г.

V. Използвана литература

Велчев, С. П. Ръководство по уголовния процес. т. II. Съдопроизводство. Предмет и движение на процеса. София, Придворна печатница, 1924.

Веселин Вучков, Тълкувателни решения и тълкувателни постановления на Върховния касационен съд (Върховния съд) на Република България по наказателни дела 1991. изд. - София Феня 2008 - 200 с.

Вучков, Веселин Бориславов, Предмет и тежест на доказване в наказателното производство, София : Сиби, 2008.

Гиргинов, А. Наказателно право на Република България. Обща част. София, СОФИ-Р, 2009.

Добровольская, Т. Н. Принципы советского уголовного процесса. Москва, Юридическая литература, 1971.

Згурев, Г. Кой има право да възбужда углавно преследване на общия ред на нашата углавна процедура? – В: Юридическо списание, 1893, № 1.

Канатова-Бучкова, Веселина, Лъчезарова, Юридически актове, които са извън обсега на съдебно обжалване пред Върховния административен съд // Правна мисъл , XLIV; 3; 2003 - 2003. - с. 35-49.

Костов, Д. За основните начала (принципите) на административния процес. - De jure, 2011, № 1.

Кочев, К. Обвинението по дела за престъпления от частен характер. – Правна мисъл, 1969, № 5.

Кочев, К. Предаване обвиняемия на съд. София, Наука и изкуство, 1984.

Кочев, Костадин, Велков, Наказателен процес на НРБ: Нормативни актове, постановления и решения [Сборник за студенти - юристи]/СУ "Св. Климент Охридски", 1972. - 362 с.

Кочев, Костадин, Велков, Присъдата - същност и постановяване София: Унив. изд. "Св. Климент Охридски", 1989. - 136 с.

Лазаров, Кино Давидов, Производството по издаване на индивидуалните административни актове в проекта за административнопроцесуален кодекс , Юридически свят , 2005, 2 - 2005. - с. 23-30.

Манев, Н. Наказателнопроцесуално право. Ръководство за студенти. София, Ромина, 2010.

Маринова, Г. Правото на обвиняемия на защита според чл. 6 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи. – В: Достъп до правосъдие. Служебна защита по наказателни дела. София, Институт отворено общество, 2005.

Милкова, Димитрина, Антонова, Език и стил на юридическите актове. //Научен алманах на Варненски свободен университет "Черноризец Храбър". Серия Юридически науки и обществена сигурност , 2; 2002 - 2002. - с. 15-60.

Минев, Петко. Привеждане на присъдите в изпълнение.Кумулация. Европейска заповед за арест и екстрадиция. София, Фенея, 2012.

Минев, П. Освобождаване от наказателна отговорност по чл. 78а от Наказателния кодекс. София, Фенея, 2012.

Митов, Г. За съдържанието на понятието „наказателно преследване”. Двадесет години от приемането на Конституцията на Република България. Материали от научната конференция – Велико Търново, 3 юни 2011 г. София, Софи-Р, 2011

Павлов, С. Наказателен процес на Република България. Обща част. София, Сиби, 1996.

Павлов, С. Основни начала на наказателния процес на Народна Република България. София, Наука и изкуство, 1956.

Павлов, С. Проблеми на основните функции в социалистическия наказателен процес. София, Наука и изкуство, 1966.

Раймундов П. Особени Наказателни Производства, София, Фенея, 2010.

Радева, Р. Правото на защита на обвиняемия в наказателния процес на НРБ. София, Наука и изкуство, 1985.

Радев, Д. Теория на правораздаването.София,Сиела, 2006.

Салкова, Ек. Прекратяване на наказателното производство.С.: Фенея, 2007.

Саранов, Н. Българско наказателно-процесуално право. Том първи. София, Художник, 1934.

Саранов, Н. Българско наказателно процесуално право. Том първи. София, Художник, 1942.

Саранов, Н. Същност и историческо развитие на следствията (инквизиционния) процес. Годишник на СУ. ЮФ. т. XXII. София, Художник, 1926 – 1927.

Спасов, Борис, Петров, Съставяне на правни нормативни актове: Legal Drafting [Учебно помагало за студентите от ВТУ "А. Кънчев" - Русе] , ТедИна, 1995. - 130 с.

Сталев, Ж., Мингова, А., Стамболиев, О., Попова, В., Иванова, Р. Българско гражданско процесуално право. София, Сиела, 2012.

Стойнов, Александър. Наказателно право. Обща част . София, : Сиела, 2006.

Сталев, Живко, Стоянов, Обща теория на нормативните актове // Юридически свят , 1; 2002 - 2002 - с. 11-20.

Сталев, Живко, Стоянов, Българско гражданско процесуално право: [Учебник за студентите от Юридически факултет] 3. доп. и прераб. изд. - София: Наука и изкуство, 1979.

Стамболиев, О. Доказването в гражданския процес. София, Сиела, 2012.

Сълов, Ив. Оценката в наказателния процес. София, 1991.

Сълов, Ив. Съдът – разследващ орган, обвинител или арбитър в наказателното производство. Теоретичен анализ на „новата философия“ на наказателния процес. София, 2002.

Токушев, Д. Основни начала на българския буржоазен граждански и наказателен процес. – В: Годишник на Софийския университет. Юридически факултет. Том 80/81, кн. 2, 1965

Чинова, М. Актовете на органите на предварителното производство. Правна същност и класификация. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993

Чинова, М. Понятието „наказателно преследване“, София, Съвременно право, 2000, № 6.

Чинова, Маргарита, Иванова, Мила, Решения на Конституционния съд по въпроси на наказателния процес , София: Сиела, 2010.

Цеков, Цеко, Иванов, Кога неподписването на мотивите на присъдата от съдебните заседатели е съществено нарушение на процесуалните правила // Съвременно право , V - 1994 – 4.

Якуб, М. Л. Демократические основы советского уголовно-процессуального права. Москва, Издательство „Московского университета”, 1960.

Фойницкий, И. Я. Курс уголовного судпроизводство.Т. I. Санкт Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1902.

Строгович, М. С. Угловный процесс.М.: Юридическая литература, 1969.

Гробевенко, Я. В. Пересмотр приговоров, вступивших в законную силу в советском уголовном процессе. М.: Гос.изд. Юридической литературыI, 1956.

Hungerford-Welch, Peter, Criminal Litigation and Sentencing.Sixth Edition. London. 2004.

Sprack, John. A Practical Approach to Criminal Procedure.Tenth Edition.Oxford.Oxford University Press 2004.

Dahs, H., H. Dahs. Die Revision im Strafprozess, Bedeutung fuer der Praxis der Tatsacheninstanz.Munchen , 1993.

Roxin, C. Strafverfahrensrecht. Munchen, 1993.

Schaefer, G. Die Praxis des Strafverfahrens.Stuttgart, 1992.

Kleinknecht, T.,K.Meyer, L.Meyer-Gossner - Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergaenzende Bestimmungen. Munchen, 1995.

Esmein, A. A history of continental criminal procedure: with special reference to France. Translated by John Simpson, New Jersey, A lawbook exchange, 2000.

Reimann, Mathias, Zekoll, Joachim. Introduction to German law. Hague, Kluwer law international, 2005.

Marttunen, Matti. Finland/The basic of finnish juvenile criminal justice. Revue internationale de droit penal. 75 (1), 2004.

Kramer, Bernhard. Grundbegriffe des Strafverfahrensrechts: Ermittlung und Verfahren – 5 Aufl. Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer, 2002.

Karl-Peter Julius. Strafprozessordnung, Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2009.

Löwe, Rosenberg, Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz. Großkommentar. Berlin, De Gruyter Recht, 2006.

